

УДК 338.46

М. В. Васильків – аспірант Львівського
національного університету імені Івана Франка

Визначення стратегічних пріоритетів розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності України

*Роботу виконано на кафедрі міжнародного
економічного аналізу і фінансів ЛНУ ім. Івана
Франка*

Здійснено аналіз головних етапів розробки стратегії розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності; досліджено основні перешкоди та проблеми зазначеної сфери в Україні й визначено стратегічні пріоритети еволюції консалтингу в умовах зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: стратегічні пріоритети, консалтинг, система зовнішньоекономічної діяльності.

Васильків М. В. Определение стратегических приоритетов развития консалтинга в системе внешнеэкономической деятельности Украины. Проанализированы главные этапы разработки стратегии развития консалтинга в системе внешнеэкономической деятельности; исследованы основные препятствия и проблемы упомянутой сферы в Украине и определены стратегические приоритеты эволюции консалтинга в условиях внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: стратегические приоритеты, консалтинг, система внешнеэкономической деятельности.

Vasykiv M. V. The Strategy Priorities of Consulting Development in the System of Foreign Economic Activity of Ukraine Definition. The main stages of the consulting development strategy in the system of foreign economic activity analyzed. The most important defects of this sphere in Ukraine investigated and the strategy priorities of consulting evolution in the foreign economic activity conditions defined.

Key words: strategy priorities, consulting, system of foreign economic activity.

Постановка наукової проблеми та її значення. За останні десятиріччя в Україні спостерігається активізація зовнішньоекономічної діяльності. Проте, незважаючи на суттєве зростання обсягів зовнішньоекономічних операцій, багато параметрів системи залишаються в незадовільному стані й потребують удосконалення. Об'єктивними причинами цього є низька конкурентоспроможність, слабке ресурсне, інституціональне забезпечення та державне сприяння, брак управлінських навиків й ін., а також недостатнє використання консалтингових послуг. Консалтингове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в поєднанні з іншими інструментами її розвитку може виявитися дієвим засобом досягнення високого рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародному рівні, оскільки належне консультування з проблем дослідження ринків, конкурентного середовища, інституціональних умов виходу на них дає змогу посилити факторні конкурентні переваги в процесі зовнішньоекономічної діяльності.

Недостатнє консалтингове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності на всіх рівнях системної ієрархії управління призвело до таких проблем, як малі обсяги зовнішньоекономічної діяльності та географічна диверсифікація експорту й імпорту; перевищення обсягів та випередження темпів зростання імпорту над експортом, прямих інвестицій в економіку інших країн над інвестиціями в економіку України; великі частки імпорту продовольства у внутрішньому споживанні, експорту продукції сировинного призначення та з невисоким ступенем обробки й малі – високотехнологічної продукції; зменшення конкурентоспроможності товарів виробництва України та збільшення його енергетичної залежності; використання механізмів зовнішнього інвестування для мінімізації внутрішніх податкових платежів. Це актуалізує проблему обґрунтування ефективних стратегічних і тактичних механізмів та засобів розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи консалтингу досліджують іноземні та вітчизняні науковці: К. Макхем [6], М. Кубр [10], С. В. Козаченко, В. Є. Новицький, О. С. Довгий [5], Ф. І. Хміль [9] та ін. Проте їхні наукові праці зазвичай присвячені вивченню сутнісних характеристик і проблем консалтингової діяльності на мікрорівні, зокрема консалтингового забезпечення внутрішньоекономічних операцій. Послуги консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності мають свої особливості, проте на сьогодні в науковій літературі досліджуються лише певні аспекти цієї проблеми. Таким чином, в умовах посттрансформаційної економіки України існує об'єктивна потреба комплексного підходу до дослідження проблеми розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності.

Формулювання мети й завдань дослідження. Мета статті – сформулювати стратегічні пріоритети розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності для подолання проблем та перешкод розвитку консалтингового забезпечення в Україні, а також визначити основні засоби й механізми реалізації цих пріоритетів.

Ставимо **завдання** через ідентифікацію головних проблем (перешкод) розвитку консалтингу у сфері зовнішньоекономічної діяльності, засобів забезпечення й контролю за реалізацією держаної політики та з урахуванням очікуваних результатів і мети цієї політики обґрунтувати стратегічні пріоритети посилення консалтингового забезпечення системи зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Згідно з останніми дослідженнями консалтингова підтримка зовнішньоекономічної діяльності в Україні є недостатньою, а ринкова ніша консалтингових послуг заповнена лише на 33 % [2, 188]. Таким чином, дуже важливим й одночасно складним завданням є формування сприятливого для консалтингу середовища в межах системи зовнішньоекономічної діяльності. Проте вдосконалення цього середовища повинно узгоджуватись із розвитком: 1) зовнішньоекономічної діяльності та вітчизняних підприємств її учасників; 2) перспективних щодо поточної світової кон'юнктури напрямів діяльності та ринків; 3) пріоритетних для вітчизняних підприємств; 4) стратегічно важливих для держави (зокрема видової структури, галузевої спрямованості та географічної диверсифікованості експорту та імпорту) видів економічної діяльності.

Важливо пам'ятати, що розвиток консалтингових послуг є одним із визначальних елементів економічної та індустріальної інфраструктур. Підтвердження цього – послаблення діяльності консалтингових підприємств на українському ринку й поява великої кількості вітчизняних компаній. Проте потребує вдосконалення нормативно-правове забезпечення консалтингової діяльності в Україні, оскільки ринок консалтингу в нашій державі поступово розширює та зміцнює свої позиції, а недоліки законодавчого регулювання спричиняють виникнення багатьох проблем [4]. Крім того, як доведено практикою економічно розвинених країн світу, одним із каталізаторів інноваційного розвитку економіки може служити система інформаційно-консультаційного забезпечення, яке з'єднує напрацювання нових технологій в усіх галузях науки, інформаційне поле освіти й відповідне виробництво в умовах ринку [3, 7, 8,1]. У цьому аспекті важливою є співпраця (інтеграція) підприємств малого, середнього та великого бізнесу.

Отже, одне із першочергових завдань – розробка стратегії розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності, яка б включала систему заходів щодо довгострокових дій суб'єктів її реалізації, спрямованої на посилення ролі консалтингових послуг у процесах зміцнення позицій вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках. У процесі розробки цієї стратегії має використовуватися системний підхід, оскільки необхідним є поєднання кількісних та якісних параметрів розвитку вітчизняних консалтингових фірм, стратегій суб'єктів зовнішньоекономічних операцій, оптимізації логістичних і фінансових потоків, врахування ризиків, тощо. Крім того, важливим є поєднання таких функціональних підсистем, як планування, організація, мотивування й контроль.

Наступний етап розробки стратегії – формулювання її мети, яка б дала змогу зосередитися на головних завданнях, принципах і механізмах розвитку консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно до теоретико-методологічних засад консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності вважаємо, що метою стратегії доцільно визначити створення середовища, сприятливого для збільшення обсягів і якості, підвищення ефективності та покращення доступності консалтингових послуг для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Важливим для побудови дієвої стратегії розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності є визначення правової основи для реалізації пріоритетів консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, головних засобів державної політики в цій сфері, а також перешкод, на подолання яких мають бути спрямовані ці засоби. Таким чином, правовою базою консалтингової діяльності в Україні є Конституція України, нормативно-правова база в цій сфері, а також нормативно-правові акти, які визначають засади здійснення зовнішньоекономічних операцій, доповнені програмними документами стратегічного й тактичного характеру. Найбільш дієвими засобами державної політики, на нашу думку, є нормативно-методичне та правове забезпечення; заходи соціально-психологічного, інформаційно-роз'яснювального; організаційно-інституційного характеру; регуляторна, податкова, фінансово-кредитна, інноваційно-інвестиційна політика; механізми й засоби управління розвитком консалтингу на різних рівнях системної ієрархії управління. Щодо головних проблем й одночасно перешкод на шляху розвитку консультаційних послуг, то, беручи до уваги несприятливість інституційного середовища, можна виділити такі: низький рівень усвідомлення потреби суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності її консалтингового забезпечення; високу вартість та складність доступу до консалтингових послуг, відсутність програм їх здешевлення, а також формування баз даних; високий рівень конкуренції з боку провідних міжнародних консалтингових організацій; брак системної взаємодії щодо розвитку сфери консалтингу між органами влади, первинними економічними агентами, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, та вітчизняними консалтинговими фірмами; обмеженість ресурсного потенціалу розвитку вітчизняних підприємств консалтингу.

Виходячи з усіх вищезазначених передумов, стає можливим формулювання головних пріоритетів розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності:

- 1) розвиток вітчизняних консалтингових організацій, збільшення їх ресурсного забезпечення й потенціалу зростання;
- 2) покращення передумов та можливостей доступу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до консалтингових послуг;
- 3) посилення консалтингового забезпечення державної політики управління розвитком зовнішньоекономічної діяльності й підвищення якості державних послуг у цій сфері;
- 4) зменшення монополії на державні інформаційно-консультаційні послуги та посилення таким чином конкуренції на цьому ринку;
- 5) розвиток інституціонального базису й інфраструктури сфери консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності;
- 6) узгодження державних пріоритетів розвитку зовнішньоекономічної сфери, інтересів її учасників, ринкових інституцій та підприємств консалтингу; створення передумов для співпраці, включно з використанням механізмів партнерства із закордонними підприємствами й організаціями.

Крім того, для того, аби ефективно впроваджувати розроблену стратегію, важливо правильно розподілити функції, повноваження та відповідальність між основними й іншими суб'єктами системи зовнішньоекономічної діяльності, а також створити належне інвестиційно-ресурсне забезпечення, що дасть змогу залучити фінансові, інформаційні, інтелектуально-кадрові, матеріально-технічні й інші ресурси. Визначальну роль у цьому процесі відіграє держава, яка насамперед повинна зосередити фінансування на демонополізації ринку державних інформаційних та послуг підприємств консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності й на формування інформаційного забезпечення політики розвитку консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Вважаємо, що для побудови стратегії доцільним буде вираження цільових орієнтирів у вигляді очікуваних результатів, що в сукупності приведуть до досягнення загальної мети в досліджуваній сфері.

Отже, узагальнивши вищенаведене, стратегічні пріоритети в системі зовнішньоекономічної діяльності можна зобразити у вигляді рисунка (рис. 1). На ньому представлена сукупність стратегічних пріоритетів для розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності, що спрямовані на подолання найважливіших проблем та перешкод у цій сфері, а також основні засоби, що повинні використовуватися для досягнення стратегічних пріоритетів держави.

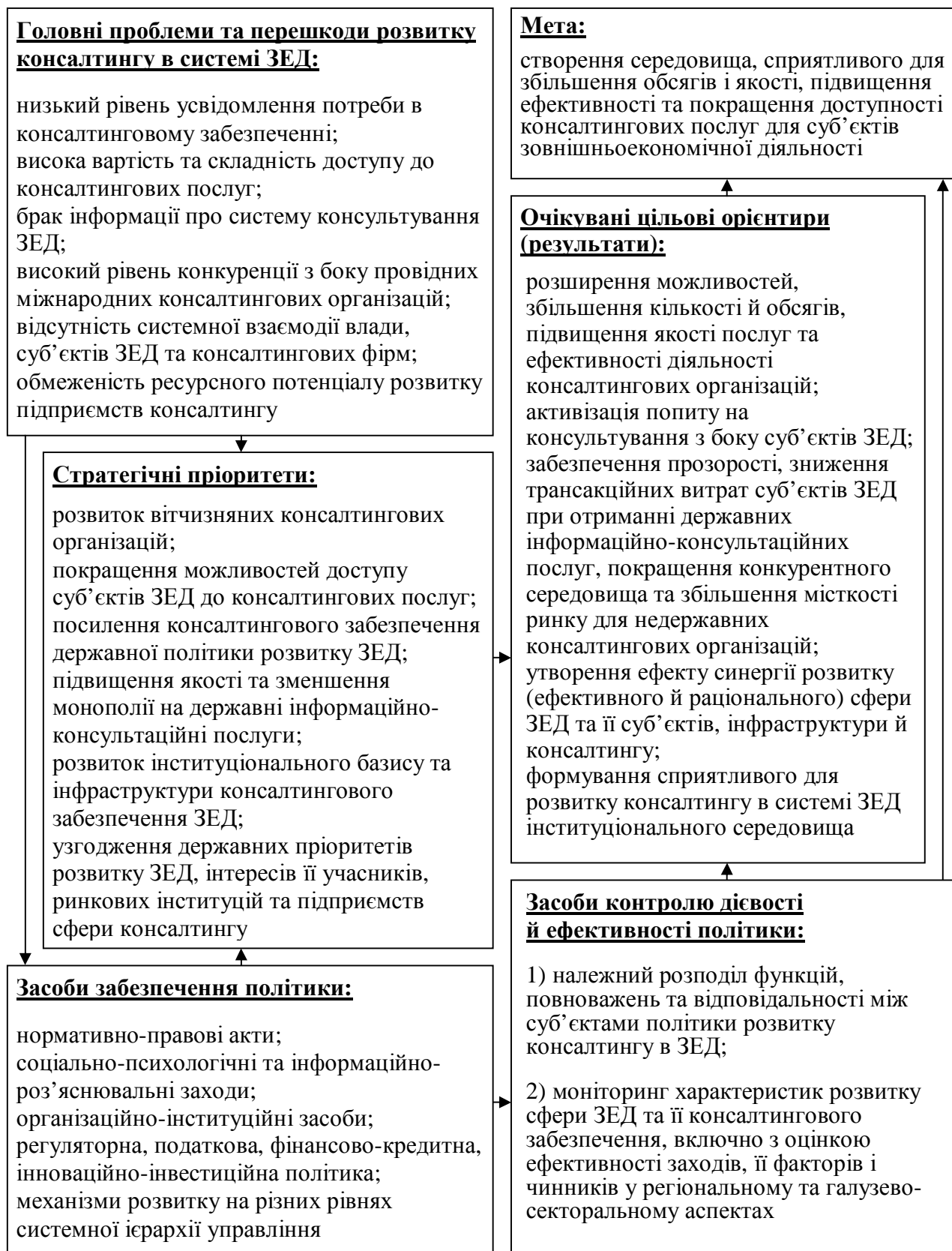

Рис. 1. Стратегічні пріоритети розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності України (складено автором)

Висновки й перспективи подальших досліджень. Складність проблеми узгодженого розвитку зовнішньоекономічної сфери держави, її суб'єктів та консалтингу потребує системного стратегічного підходу й передбачає розробку стратегії посилення ролі консалтингових послуг у процесах зміцнення позицій вітчизняних підприємств (а, як наслідок, і держави та покращення її участі в міжнародному поділі праці) на зовнішніх ринках, досягнення поставлених ними цілей на основі врахування конкурентних переваг і дії сукупності зовнішніх чинників.

Головним завданням визначених стратегічних пріоритетів є створення сприятливих передумов для розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності, оскільки ці пріоритети передбачають позитивну зміну багатьох макроекономічних параметрів: зниження рівня монополізації та формування конкурентного середовища на ринку; збільшення попиту й покращення якості пропозиції послуг; усунення перешкод розвитку, що носять системний та трансакційний характер; розвиток необхідної основної й допоміжної інфраструктур.

Проте потрібне чітке усвідомлення того, що розвиток консалтингу в аналізованій сфері не може відбуватись ізольовано без паритетної активізації та підвищення ефективності вітчизняної зовнішньоекономічної діяльності, покращення системи її державного регулювання. А відтак, необхідне узгодження інтересів держави як соціально-економічної системи, учасників зовнішньоекономічної діяльності, ринкових інституцій та консалтингу. Лише в системній узаємодії можливе утворення потужного синергетичного ефекту, здатного як покращити участь України в міжнародному поділі праці, так і забезпечити розвиток сфери консалтингового забезпечення цього процесу.

Крім того, критичне покращення параметрів розвитку консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності до рівня економічно розвинених держав не може відбутися раптово, навіть за тривалий період часу. Очевидно, що макроекономічне середовище консалтингу буде покращуватися поступово, поетапно. Тому в подальших дослідженнях потрібно буде ідентифікувати ці етапи для того, аби відслідковувати відповідні зміни, що супроводжують переходи середовища розвитку консалтингу з одного стану в інший.

Список використаної літератури

1. Бейч Э. Консалтинговый бизнес: основы профессионализма / Э. Бейч / пер. с англ. – СПб. : Питер., 2006. – 272 с.
2. Верба В. А. Організація консалтингової діяльності : навч. посіб. / В. А. Верба, Т. І. Решетняк. – К. : КНЕУ, 2000. – 244с.
3. Гейєць В. М. Стратегічні виклики України XXI століття : в 3-х т. / В. М. Гейєць, В. П. Семиноженко, Б. Є. Кваснюк. – Т.1. – М. : [б. в.], 2000. – С. 126.
4. Юрій Полунєєв (виконавчий директор ЄБРР по Україні, Румунії, Молдові, Грузії, Вірменії). Про нову стратегію ЄБРР в Україні і деякі уроки минулого // Дзеркало тижня. – № 32 (407). – 24–30 серп. 2002.
5. Козаченко С. В. Консалтинг в сучасній ринковій економіці / С. В. Козаченко, В. Є. Новицький, О. С. Довгий. – К. : Арістей, 2006. – 380 с.
6. Макхем К. Управленческий консалтинг : пер. с англ. / К. Макхем. – М. : Изд-во. «Дело и сервис», 1999. – 288 с.
7. Маліцький Б. А. Обґрунтування інноваційної моделі структурної перебудови економіки України / [Маліцький Б. А., Попович О. С., Соловйов В. П. та ін.]. – К. : Вид-во Центру дослідж. НТП та історії науки НАН України, 2005. – 64 с.
8. Соколов В. М. Формирование рыночной инфраструктуры в переходной экономике индустриального типа : автореф. дис. д-ра. экон. наук / В. М. Соколов. – Харьков : Изд-во. ХГУ, 1999. – 38 с.
9. Хміль Ф. І. Основи управлінського консультування / Хміль Ф. І. – К. : Академвидав, 2008. – 240 с.
10. Kubr M. Management consulting: a guide to the profession / M. Kubr // Fourth edition. – Geneva : International labour office, 2002. – 876 p.

Статтю подано до редколегії
14.09.2011 р.